

نقطه نظر / سرمقاله

نوروز؛ آیین گرامیداشت رستاخیز انسان و طبیعت

اینک که این مرقومات را مطالعه می‌فرمایید نوروز بر من و شما گذشته است؛ این که نوروز امسال را نوروز ۱۴۰۴ شمسی خورشیدی بنامیم یا چون تاجیکان و دیگر گرامی دارندگان بیرون از مرزهای سیاسی ایران امروزی نوروز ۲۰۲۴ شمسی ترسایی بخوانیمش یا بسان هم‌میهنان زرتشتی نوروز ۳۷۶۳ اوستایی بدانیم یا چون ایرانیان تا پیش از سقوط قاجار نوروز ۱۴۴۶ هجری قمری، اختیارش با شماست؛ اما تمام این سال‌شمارهای آورده‌شده بعد از نوروز، گواه آن است که گرامیداشت نوروز تنها برای آغاز سال نو نیست؛ نوروز از کهن‌ترین جشن‌هایی است که آدمی تا به امروز آن را گرامی داشته که مرتبط با تولد و مرگ کسی نیست. نوروز یک جشن کیهانی است و هنگامه آن، گاهی است که پرتو آفتاب به برج حمل می‌افتد و آغازگر اعتدال بهاری می‌گردد؛ یعنی دقیقاً همان لحظه‌ای است که هزاره‌هاست با نواختن بر طبل‌ها و کرنای‌ها و شلیک توپ‌ها و آن را ایرانی‌زادگان از پدر به پسر گرامی داشته‌اند^۱. در نوروز نو شدگی عالم کبیر با نو شدگی عالم صغیر همراه می‌شوند؛ طبیعت نو می‌شود، من و شما نیز نو می‌شویم؛ در مراسم نوروز رختی نو بر تن می‌کنیم، خود را می‌آراییم و... که این اعمال و نو شدگی رفتار هم‌زمان با نو شدگی عالم طبیعت می‌گردد پس به‌درستی نوروز تقارن آدمی با طبیعت است.

باشندگان فلات بزرگ ایران در دوران باستان که مردمی کشاورز بودند هر ساله جشن آیینی باشکوهی، در بزرگداشت ایزدان گیاهی برگزار می‌کردند معمولاً در این جشن‌ها که به جشن مرگ و رستاخیز ایزد گیاهی معروف بود، ابتدا مراسم سوگواری برگزار می‌شد و سپس، گو اینکه ایزد گیاهی زنده شده، به شادی و پایکوبی می‌پرداختند. به این ترتیب، می‌پنداشتند که ایزد گیاهی، لطف خود را شامل حال آن‌ها خواهد کرد و آن سال محصولات پربارتری خواهند داشت. مرگ و رستاخیز ایزد گیاهی، همواره با آغاز سال نو نیز همراه بود و هدف از برگزاری این آیین‌ها، جلبِ ترحمِ ایزدِ باروری و در نتیجه، برانگیختن نیروهای زایای طبیعت بود^۲.

نوروز در ارتباط تنگاتنگ با سرزمین ایران است؛ نوروز و ایران بسان ظرف و مظروفی غیرقابل تفکیک می‌مانند. برای پاسداشت سرزمین ایران چه در برابر تخریب ماده آن و چه در برابر دست‌اندازی دشمن بیرونی باید مفاهیمی چون نوروز [که سازنده معنی ایران هست] را والا نهاد؛ زیرا گرامیداشت آیین‌هایی بسان نوروز روشی برای ژرف‌اندیشی به باور عمومی نسبت به مقوله سرزمین است و در جهانی که دانش همراه با باور ترویج می‌گردد پاسداشت آیین‌هایی چون نوروز به‌مانند ابزار و روش‌هایی برای ارتقا و درک عمومی منافع جامعه است. بنگریم به جهان‌بینی مستور در نوروز که خالقش باشندگان سرزمین ایران بودند که حاکی از نگاه منظومه‌ای و سامان‌مند به طبیعت و نسبت آن با سعادت انسان در گیتی است؛ بزرگداشت رشد و حیات انسان با تأکید بر نقطه اعتدال بهاری اقدامی برای پیوند زمین (سعادت بشر) با آسمان (آغاز بهار) است؛ تبلور این جهان‌بینی را در کتیبه داریوش بزرگ در تخت جمشید [جایگاهی که در دوران هخامنشی نوروز را برپا می‌داشتند] می‌بینیم که پادشاه بزرگ در شکل نیایش و دعا از درگاه خداوندگار می‌خواهد که سرزمینش [ایران] از سپاه دشمن، دروغ و خشکسالی در امان بدارد.

پی‌نوشت‌ها

۱. امروزه به آن لحظه تحویل سال می‌گوییم.

۲. سوگواری برای سیاوش در ایران باستان همین سوگ برای ایزد گیاهی است.

علی نیکویی

دکتری پژوهش هنر، پژوهشکده نظر
ali.nikoei1981@gmail.com

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to the journal of art & civilization of the orient. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).



نحوه ارجاع به این مقاله

نیکویی، علی. (۱۴۰۴). نوروز؛ آیین گرامیداشت رستاخیز انسان و طبیعت. مجله هنر و تمدن شرق، ۱۳ (۴۷)، ۵.

DOI: 10.22034/JACO.2025.218112

URL: https://www.jaco-sj.com/article_218112.html

